

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

№2

2026
fevral

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 444 sahifa.
2026-yil, fevral

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

RIVOJLANGAN MAMLAKATLAR BANKLARIDA RISK-MENEJMENTNING TASHKILIY MODELLARI.....	26
Madaminov Bekzod Allayarovich	
“HUDUDGAZTA’MINOT” AJ DA AMALGA OSHIRILGAN LOYIHALAR SAMARASI	32
Shukurillaev Jahongir Botir o’g’li	
HARBIY XIZMATCHI AYOLLARNING MAXSUS KIYIM SIFATIGA QO’YILADIGAN DASTLABKI TALABLARNI SHAKLLANTIRISH	37
Abduraxmanova N.D., Mirtolipova N.X., Nasirullayeva G.S.	
СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ПРОБЛЕМЫ НЕСПЕЦИФИЧЕСКОГО ЯЗВЕННОГО КОЛИТА У ДЕТЕЙ	42
Закирова Бахора Исламовна, Каримов Достон Рустам угли	
ОЦЕНКА ВОЗДЕЙСТВИЯ ФИСКАЛЬНЫХ И КРЕДИТНЫХ ИНСТРУМЕНТОВ НА РЫНКИ ВЫСОКОЛИКВИДНОЙ ПРОДУКЦИИ И ЕСТЕСТВЕННЫХ МОНОПОЛИЙ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН.....	48
Бекзод Умматов	
ТРАНСФОРМАЦИЯ СИСТЕМ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ ЭКОНОМИКО-СТАТИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА.....	55
Вахидов Азизжон Саиджонович	
SUG’URTA FAOLIYATIDAGI MOLIVAVIY RISKLAR: BAHOLASH VA MINIMALLASHTIRISH STRATEGIYALARI	58
Xalikulova Shirin Utkir qizi	
“ANDIJONDONMAHSULOT” AJ MISOLIDA XARAJATLARNING STRATEGIK BOSHQARUV HISOBI: AMALIY TAHLIL VA TAKOMILLASHTIRISH TAVSIYALARI	62
Xayitboyeva Laylo Oybekovna	
XORIJIY MAMLAKATLARNING NORASMIY IQTISODIYOT DARAJASINI PASAYTIRISHDAGI TAJIRIBASI	66
Alimardonov G’ayratjon Nuraliyevich	
XO’JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARDA BARQARORLIK HISOBOTLARI AUDITINI SHAKLLANTIRISH	72
Xolikov Ravshan Anvar o’g’li	
PUL - KREDIT SIYOSATINING TRANSMISSION MEXANIZMINI RIVOJLANTIRISH	76
Obidova Zilola Ikromjon qizi	
HOMILADORLIK DAVRIDA AYOLLARDA UCHRAYDIGAN GESTOZLI KATARAL GINGIVITNI KOMPLEKS DAVOLASHNI OPTIMALLASHTIRISH	81
Nomurodova Farangiz Lazizovna	
AGRAR KORXONALARDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHDA INVESTITSIYA MEXANIZMLARINING IQTISODIY SAMARADORLIGI VA RIVOJLANTIRISH YO’NALISHLARI	87
Egamberdiyev Abdujabbor Xusanovich	
YOSHLAR TADBIRKORLIGI VA KICHIK BIZNES IQTISODIYOTINI TA’MINLASHDA INFRATUZILMALARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	92
Mirzatov Baxtiyor Toxirovich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATINI BAHOLASH METODOLOGIYASINING MAZMUNI VA TAMOIYILLARI	96
Mavrulov Ravshan Nematjonovich	

УПРАВЛЕНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫМИ КОММУНИКАЦИЯМИ В ПРОЕКТАХ	101
Носирова Гулираъно Абдулазиз кизи	
DAVLAT BUDJETI JARAYONIDA MONITORING VA MOLIVAVIY NAZORATNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	107
Yax'yayeva Dilfuza Bagdatovna	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA KICHIK KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	111
Axmedov Sanjar Temur o'g'li	
RAQAMLI MOLIVA TEXNOLOGIYALARI EVOLYUTSIYASINING ISTIQBOLLI YO'NALISHLARI VA YUZAGA KELISHI MUMKIN BO'LGAN XATARLAR TAHLILI	117
Ko'chimov Jahongir Shuxrat o'g'li	
GAZ VA GAZ KONDENSATINI YIG'ISH VA TAYYORLASH TIZIMLARI UCHUN ZAMONAVIY LOYIHALASH USULLARI TAHLILI	123
Abdirazakov Akmal Ibragimovich6 Namozov Og'abek Maxmud o'g'li	
AGILE PROJECT MANAGEMENT IN THE DIGITAL ERA: STRATEGIES, FRAMEWORKS, AND BEST PRACTICES FOR SUCCESS	128
Utkirova Maftuna Murodjon qizi	
O'ZBEKISTON EKSPORTYOR KORXONALARINING YANGI BOZORLARGA CHIQUISHIDA FAOL MARKETING VOSITALARIDAN FOYDALANISH HOLATI VA MUAMMOLARI	134
Baqoyev Sunnatillo Burxon o'g'li	
TADBIRKORLIK FAOLIYATIGA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	139
Salaydinov Shodiyor Nizom o'g'li	
TO'QIMACHILIK SANOATIDA INVESTITSION LOYIHALARNI BOSHQARISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY JIHATLARI	144
Qurbonov Jasurbek Pozilovich	
OPTIMIZATION OF ROADSIDE AUTO CAMPING SITES (REST AREAS) ON HIGHWAYS USING ARTIFICIAL INTELLIGENCE: INFRASTRUCTURE GAPS AND CORRIDOR-BASED EVIDENCE FROM UZBEKISTAN	150
Akramov Akbarjon Akmal ugli	
QURILISH KORXONALARIDA INNOVATSION MARKETING YONDASHUVLARINING AHAMIYATI	156
Aminov Abbas Mo'minboy o'g'li	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA AHOLI ISH BILAN BANDLIGI SAMARADORLIGINI IFODALOVCHI KO'RSATKICHLAR	160
Abdusaidov Akmal Abduvaliyevich	
MINTAQADA XUSUSIY TIBBIYOT MUASSASALARIDA MARKETING STRATEGIYASI	165
Yakubov Temur G'anibekovich	
AHOLI DEMOGRAFIK JARAYONLARINI IFODALOVCHI STATISTIK KO'RSATKICHLAR TIZIMI	169
Siroj Zarina Rustambekovna	
AXBOROT MAHSULOTLARI BIZNESINING YAIM VA BANDLIKKA TA'SIRI: EKONOMETRIK TAHLIL	176
Abdullayev Abdulla Fayzulla o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMINI IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING KONSEPTUAL ASOSLARI	181
Ziyodullayev Qahramon	
ЭНЕРГОЭФФЕКТИВНОСТЬ: ПОЛЬЗА ДЛЯ ЭКОНОМИКИ И ЭКОЛОГИИ	185
Хамдамова Гавхар Абсаматовна	
O'ZBEKISTONDA EKSPORTNI RAG'BATLANTIRISHNING MOLIVAVIY VOSITALARI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI	191
Mamatov Baxodir Quldoshovich	

KO'P QIRRALI VALLARNING SHAKLLANTIRISH METODLARI VA USULLARINI TAHLIL QILISH	197
<i>Xasanov Bobirmirzo Maxmudali o'g'li, Valixonov Dostonbek Azim o'g'li, Alibekov Rasulbek Qanotbek o'g'li</i>	
MINTAQA SANOATINING TARKIBIY TRANSFORMATSIYASI VA UNNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRINI EKONOMETRIK MODELASHTIRISH	205
<i>Abdinazarov Xusan Shaymanovich</i>	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA SUG'URTA BOZORINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH	209
<i>Nomozova Qumri Isoyevna</i>	
XALQARO STANDARTLAR TALABLARI ASOSIDA AUDITORLIK TEKSHIRUVINI TASHKIL ETISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	216
<i>Akromov Shohrux Shuhrat o'g'li</i>	
QASHQADARYO VILOYATIDA XIZMATLAR SOHASINING RIVOJLANISHNI TARTIBGA SOLISH TIZIMI	221
<i>Achilova Firuza Kurbanovna</i>	
BANK MENEJMENTIDA INKLYUZIV MOLIYALASHTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI, TAMOYILLARI VA STRATEGIK AHAMIYATI	225
<i>Rajabov Oybek Panjievich</i>	
MINTAQADA OLIY TA'LIM TIZIMINING ISHSIZLIK DARAJASIGA TA'SIRINI EKONOMETRIK MODELASHTIRISH	229
<i>Rustamov Jasurbek Ravshanbek o'g'li</i>	
MAISHIY XIZMATLAR SOHASIDA INNOVATSION KLASSTER MODELINI JORIY ETISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	235
<i>Normurodova Zebo Eshmaxmatovna</i>	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA INVESTITSiya FAOLIYATINI BOSHQARISH	240
<i>Xatamov Nurbek Ochildiyevich, Sharifi Abdul Fatah</i>	
MOLIYAVIY REJALASHTIRISHNING AMALDAGI MUAMMOLARI VA ULARNI YECHIMI YUZASIDAN TAKLIFLAR	245
<i>Pardayev Jamshid Muzaffarovich</i>	
TIJORAT BANKLARI LIKVIDLIK RISKLARINI BAHOLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	251
<i>Sulaymanov Samandarboy Adhambek o'g'li</i>	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA RISKLARNI BOSHQARISH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH	257
<i>Karimov Shohruh Boydulla o'g'li</i>	
"O'ZBEKISTON TEMIR YO'LLARI" AKSIYADORLIK JAMIYATINING HISOBOTLARINI XALQARO STANDARTLARGA TRANSFORMATSIYA QILISH	262
<i>Astanov Zafar Murodillayevich</i>	
QARAMA-QARSHI AYLANUVCHI IKKI ROTORLI SHAMOL TURBINASINING MATEMATIK MODEL	266
<i>Pirmatov Nurali Berdiyevich, Bekishev Allabergen Yergashevich, Saodullayev Abror Saypullayevich, Qurbonov Najmiddin Abduxamidovich</i>	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA KICHIK VA O'RTA BIZNESNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING INSTITUTIONAL VA INVESTITSION MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	272
<i>Norboyev Sarvar Azodovich</i>	
O'ZBEKISTONDA TRANSPORT SOHASIDA FAOLIYAT YURITAYOTGAN TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINING IQTISODIY AHAMIYATI	277
<i>Jaloliddinov Anvar Jaloliddin o'g'li</i>	
ANALYSIS OF UZBEKISTAN'S MAIN ECONOMIC INDICATORS AND GDP GROWTH	283
<i>B. Beknazarov</i>	

SOTISH JARAYONIDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR VA MARKETING TADQIQOTLARINING INTEGRATSIYASI	288
Abduxalilova Laylo Tohtasinovna	
ПРИМЕНЕНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В АУДИТЕ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ: ГЛОБАЛЬНЫЙ И УЗБЕКСКИЙ КОНТЕКСТ	294
Мегноров Алмардон Абдирахмонович	
RISK MANAGEMENT STRATEGIES IN UNCERTAIN ECONOMIC ENVIRONMENTS: A GLOBAL COMPARATIVE STUDY	302
Nigmatova Malika	
OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA MOLIVAVIY BARQARORLIKNI TA'MINLASHNING NAZARIY ASOSLARI.....	307
Hamrayev Maqsudjon Saidaxmadovich	
BARQAROR RIVOJLANISHNI TA'MINLASHDA AHOLI BANDLIGINI OSHIRISH MASALALARI	311
Mamajonova Gulbaxor Toxirjon qizi	
АВТОМАТИЗАЦИЯ АУДИТОРСКИХ ПРОЦЕДУР НА ОСНОВЕ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ И МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ: ВЛИЯНИЕ НА КАЧЕСТВО АУДИТОРСКИХ ЗАКЛЮЧЕНИЙ	316
Киличева Ф.Б.	
MAISHIY TEXNIKA EKSPORTIDA YASHIL IQTISODIY SAMARADORLIKNI BAHOLASHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI	320
Kushmanova Mahbuba	
GAZ TA'MINOTIDA YO'QOTISHLARNI KAMAYTIRISHNING IQTISODIY ASOSLARI	324
Xamidov Xayriddin Faxritdinovich	
DAVLAT AKTIVLARINI XUSUSIYLASHTIRISHNING MINTAQA IQTISODIY RIVOJLANISHIGA TA'SIRINI BAHOLASH (QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA).....	329
Sharapov Farrux Shomuratovich	
КРИТЕРИИ ОТБРАКОВКИ ЭКСТРУЗИОННЫХ АЛЮМИНИЕВЫХ ПРОФИЛЕЙ ГРУППЫ ALMGSI ПО МАКРОСТРУКТУРНЫМ ПРИЗНАКАМ В ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ УСЛОВИЯХ	333
Ибрахимов Фаррухжон Фарходович	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA DEBITORLIK QARZLARI VA FAKTORING OPERATSIYALARI HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH	336
G'oziyeva Mokhira Rustamovna	
KULTIVATOR YUMSHATKICH PANJALARI O'TMASLANISH DARAJASINING ISH KO'RSATKICHLARIGA TA'SIRI	345
Quvondiqov Yoqub Tursunbaevich, Nuraliyev To'liq Alimardanovich	
SANOAT KORXONALARINI BOSHQARISHDA INNOVATSION STRATEGIYANI RIVOJLANTIRISH BO'YICHA XORIJIY TAJRIBALAR	352
To'g'onov Ibroximxo'ja	
TMK KORXONASI SHAROITIDA R6AM5 MARKALI TEZKESAR PO'LATDAN TAYYORLANGAN PARMA UCHUN TERMIK ISHLOV BERISH REJIMI	358
Djalalova Sevara Toxtamuratovna	
РОЛЬ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В РАЗВИТИИ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ	362
Шоев Алим Халмуратович	
TRANSFORMATSIYA VA XUSUSIYLASHTIRISH OMILLARINING BANK SAMARADORLIGI KO'RSATKICHLARIGA TA'SIRI	367
Umirzoqova Aziza Olim qizi	
SANOAT KORXONALARIDA INNOVATSION BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISH	372
Ismatov Raxmatilla Oltinovich	
RAQAMLI TO'LOV TIZIMLARI TADBIRKORLIK SAMARADORLIGINI OSHIRISH OMILI SIFATIDA.....	376
Yoqubjonov Ibrohim G'olibjon o'g'li	

BANK TIZIMIDAGI AKTIVLARINING UNUMDORLIGINI OSHIRISH BO'YICHA STRATEGIK YONDASHUVLAR	379
Sadikov Q.M.	
СЦЕНАРНОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ ПОВЫШЕНИЯ ЭНЕРГОЭФФЕКТИВНОСТИ ОТРАСЛЕЙ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА В УСЛОВИЯХ НЕОПРЕДЕЛЁННОСТИ И СТРУКТУРНЫХ ПРЕОБРАЗОВАНИЙ	383
Муслимова Ф.С., Хашимова Н.А.	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA TIBBIY XIZMATLARNI TAQDIM QILISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI	390
S.M. Raximova	
YANGI O'ZBEKISTONDA OLIY TA'LIM MUASSASALARI AXBOROT-RESURS MARKAZLARI FAOLIYATINI STRATEGIK BOSHQARISH MODELI	395
Qurbanova Muazzam Fazliddinova	
IQTISODIYOTNING TRANSFORMATSIYALASHUVI JARAYONIDA INVESTITSION KREDITLASHNING TAHLILI	399
Tuxsanov Eldor Dilmurod o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA EKSPORTNI RAG'BATLANTIRISH MASALALARI	404
Abdug'aniyev Murodjon Shavkat o'g'li	
XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARNING INNOVATSION FAOLIYATINI INVESTITSİYALAR YORDAMIDA QO'LLAB-QUVVATLASH	408
Baxriddinov Nodirbek Zamirdinovich	
FRANSUZ TILIDA FE'L SEMANTIKASINING KO'PMA'NOLILIK VA BIRMA'NOLILIK ASPEKTLARI	412
Jo'rayeva Malohat Muhammadovna, Bekmetova Munisa Karimbayevna	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASIDA ASOSIY KAPITALGA KIRITILGAN INVESTISIYALARDA CHET-EL INVESTISIYASI VA KREDITLARINI ROLI	418
Sultanov Anvar Abdullaevich	
INSON QON TOMIRLARINING TARMOQLANISHINI L-SISTEMALAR ASOSIDA HOSIL QILISH ALGORITMNI ISHLAB CHIQISH	423
Boliyeva Dilrabo Nurbek qizi	
YASHIL IQTISODIYOT LOYIHALARINI MOLIYALASHTIRISHDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK (DXSH)NING AHAMIYATI	429
Ergashev Axmadjon Maxmudjon o'g'li	
NAMANGAN VILOYATIDA TURIZM SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING STRATEGIK YO'NALISHLARI	434
Otayor Usmonaliyev	
TIJORAT BANKLARIDA VALYUTA ARBITRAJI VA UNING MOHIYATI	440
Yaxyayev Ziyodilla Lutfullayevich	

TIJORAT BANKLARIDA VALYUTA ARBITRAJI VA UNING MOHIYATI

Yaxyayev Ziyodilla Lutfullayevich

TDIU mustaqil izlanuvchisi

ORCID: 0009-0004-6765-6490

Annotatsiya. Ushbu maqolada tijorat banklarida valyuta arbitrajining nazariy asoslari va amaliy jihatlari keng yoritilgan. Xususan, valyuta arbitrajining tijorat banklari faoliyatidagi o'rni, uning afzalliklari hamda qo'llanilish mexanizmlari tahlil qilinadi. Shuningdek, arbitraj operatsiyalarining hedjirlash vositalaridan asosiy farqlari ko'rsatilib, ularning risklarni boshqarishdagi ahamiyati ochib beriladi. O'zbekiston valyuta bozorining rivojlanishi sharoitida tijorat banklari uchun arbitraj operatsiyalarining imkoniyatlari va istiqbollari ham ilmiy tahlil asosida ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: valyuta arbitraji, tijorat banklari, moliyaviy operatsiyalar, valyuta bozori, risklarni boshqarish, hedjirlash, xalqaro hisob-kitoblar.

Abstract. This article explores the theoretical foundations and practical aspects of currency arbitrage in commercial banks. In particular, the role of currency arbitrage in the activities of commercial banks, its advantages, and mechanisms of application are analyzed. Furthermore, the main differences between arbitrage operations and hedging instruments are discussed, highlighting their importance in risk management. The opportunities and prospects of arbitrage operations for commercial banks in the context of the development of Uzbekistan's currency market are also examined on the basis of scientific analysis.

Keywords: currency arbitrage, commercial banks, financial operations, foreign exchange market, risk management, hedging, international settlements.

Аннотация. В данной статье раскрываются теоретические основы и практические аспекты валютного арбитража в коммерческих банках. В частности, анализируется роль валютного арбитража в деятельности коммерческих банков, его преимущества и механизмы применения. Кроме того, рассматриваются основные отличия арбитражных операций от инструментов хеджирования, подчеркивается их значение в управлении валютными рисками. На основе научного анализа также исследуются возможности и перспективы арбитражных операций для коммерческих банков в условиях развития валютного рынка Узбекистана.

Ключевые слова: валютный арбитраж, коммерческие банки, финансовые операции, валютный рынок, управление рисками, хеджирование, международные расчеты.

KIRISH

Bugungi globallashuv jarayonida xalqaro moliya bozorlarining keskin rivojlanishi, valyuta kurslarining dinamik o'zgarishi hamda moliyaviy integratsiya jarayonlarining jadallashuvi tijorat banklari faoliyatida yangi imkoniyat va risklarni yuzaga keltirmoqda. Ayniqsa, valyuta operatsiyalari banklarning daromad manbalari va risklarni boshqarish mexanizmlarida alohida o'rin tutadi. Shu nuqtayi nazardan, valyuta arbitraji tijorat banklari amaliyotida nafaqat foyda olish vositasi, balki valyuta bozoridagi disbalanslarni bartaraf etishda ham muhim instrument sifatida namoyon bo'lmoqda.

Valyuta arbitraji mohiyatan turli bozorlarda yoki turli vaqtlarda valyuta kurslaridagi tafovutlardan foydalanishga asoslanadi. Masalan, bir valyuta kursi O'zbekistonda yuqoriroq, Angliyada esa pastroq bo'lsa, arbitraj orqali banklar ushbu farqdan foyda ko'rib, qo'shimcha daromad olish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bunday operatsiyalar xalqaro tajribada keng qo'llanilib, banklarning moliyaviy barqarorligini mustahkamlashda, risklarni kamaytirishda hamda likvidlikni oshirishda katta ahamiyat kasb etadi.

Shu bilan birga, valyuta arbitraji hedjirlash operatsiyalaridan farqli ravishda risklardan himoyalaniish emas, balki mavjud imkoniyatlardan foyda olishni ko'zlaydi. Hedjirlash risklarni minimallashtirishga qaratilgan bo'lsa, arbitraj qisqa muddatli kurs farqlari orqali daromad topishga yo'naltiriladi. Ushbu farq bank amaliyotida har ikkala mexanizmni bir-birini to'ldiruvchi vosita sifatida qo'llash zaruratini ko'rsatadi.

O'zbekiston sharoitida ham so'nggi yillarda valyuta bozorining bosqichma-bosqich liberallashtirilishi, milliy valyuta kursining erkin shakllanishi va xalqaro moliya tizimiga integratsiya jarayonlari natijasida tijorat banklari uchun valyuta arbitrajidan foydalanish imkoniyatlari kengaymoqda. Bu esa milliy moliya bozorida zamonaviy bank amaliyotlarini joriy etish, xalqaro tajribadan samarali foydalanish va raqobatbardoshlikni oshirishni talab etadi.

Shunday qilib, valyuta arbitrajini chuqur o'rganish va tijorat banklari amaliyotida qo'llash mexanizmlarini ishlab chiqish bank tizimi barqarorligini mustahkamlash, moliyaviy xavfsizlikni ta'minlash hamda iqtisodiyotni xalqaro moliya bozorlariga yanada integratsiya qilishning muhim shartlaridan biridir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Valyuta arbitraji masalasi xalqaro moliya nazariyasi va bank amaliyotida ko'pdan beri muhokama etiladigan mavzulardan biridir. Xorijiy adabiyotlarda bu tushuncha asosan turli bozorlarda yoki vaqt kesimlarida valyuta kurslari o'rtasidagi tafovutlardan foydalanish orqali foyda olish jarayoni sifatida talqin etiladi.

Masalan, P. Krugman va M. Obstfeld "International Economics: Theory and Policy" kitobida arbitrajning nafaqat qo'shimcha daromad manbai, balki moliya bozorlarida narxlarning muvozanatlanishiga xizmat qiluvchi mexanizm ekanligini ta'kidlaydilar.

Ularning fikricha, arbitraj mavjud bo'lmaganida turli bozorlar orasidagi kurs tafovutlari uzoq muddat saqlanib qolishi mumkin bo'lardi.

J. Hullning "Options, Futures, and Other Derivatives" asarida esa arbitraj derivativlar va moliyaviy vositalar bozorida risklarni baholashning asosiy vositalaridan biri sifatida ko'rsatiladi. Uning fikricha, zamonaviy moliya bozorida arbitraj strategiyalari sof spekulativ yondashuv emas, balki bozor samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi vosita sifatida qaralishi lozim.

Xuddi shunday, J. Madura "International Financial Management" asarida ham arbitrajni xalqaro moliya amaliyotida qisqa muddatli daromad olish bilan bir qatorda uzoq muddatli bozor barqarorligini ta'minlash omili sifatida ko'rsatadi.

O'zbekiston iqtisodiy adabiyotlarida ham valyuta arbitraji va unga yaqin tushunchalarga alohida e'tibor qaratilgan. Jumladan, iqtisodchi olim Sh. Abdullayevaning "Bank ishi" kitobida tijorat banklarida arbitraj operatsiyalari valyutalarning harid va sotuv operatsiyalari jarayonida valyuta kurslari orasidagi farqdan foyda olish maqsadida o'tkazilishi ta'kidlanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot tijorat banklarida valyuta arbitraji operatsiyalarining nazariy va amaliy asoslarini o'rganishga qaratilgan bo'lib, u kompleks yondashuv asosida olib boriladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Valyuta arbitraji jahon moliya tizimida eng tezkor va keng tarqalgan bank operatsiyalaridan biridir. Uning asosiy mohiyati — turli bozorlarda yoki vaqt kesimlarida valyuta kurslari o'rtasidagi tafovutdan foydalanib, qo'shimcha daromad olishdir.

Tijorat banklari uchun valyuta arbitraji ikki xil vazifani bajaradi:

- qisqa muddatda qo'shimcha daromad olish;
- bozor kurslaridagi nomutanosiblikni bartaraf etishga ko'maklashish.

Shu sababdan arbitraj xalqaro valyuta bozorlarida kurslarning tezroq muvozanatlashuviga xizmat qiladi.

Quyidagi jadvalda tijorat banklari amaliyotida uchraydigan asosiy arbitraj shakllari ko'rsatib o'tilgan (1-jadval).

1-jadval. Tijorat banklari amaliyotida uchraydigan asosiy arbitraj shakllari

№	Arbitraj turlari	Arbitraj mohiyati
1	Oddiy arbitraj	bir vaqtning o'zida ikki bozorda kurs tafovutidan foydalanish.
2	Uchburchak arbitraj	uch xil valyuta o'rtasidagi kurs nisbatlaridan foydalanish
3	Vaqt arbitraji	kurslarning vaqt o'tishi bilan o'zgarishini hisobga olish

Oddiy arbitraj deyilganda oddiy arbitrajning asosiy tamoyili — valyutani arzon narxda sotib olish va bir vaqtning o'zida uni qimmatroq narxda sotish tushuniladi. Bunda hech qanday riskli spekulativ operatsiya qilinmaydi, balki mavjud narx tafovutidan foydalaniladi.

Masalan: Toshkentdagi bir bankda 1 AQSh dollari 12 500 so'm bo'lsa, boshqa bir bankda esa 1 AQSh dollari 12 520 so'm bo'lsa, arbitraj qiluvchi birinchi bankdan 100 000 AQSh dollarini sotib olib, ikkinchi bankda darhol sotadi va 2 000 000 so'm sof foyda oladi. Bu oddiy arbitrajning sodda misoli.

Uchburchak arbitraj mohiyati shundaki, bunda oddiy arbitrajdan farqli ravishda, uchburchak arbitraj bir vaqtning o'zida uch xil valyuta bilan amalga oshiriladigan murakkabroq jarayondir. Uning mohiyati shundaki, turli valyutalar kurslari o'rtasidagi nomutanosiblikdan foydalanib, foyda olinadi.

Masalan: Faraz qilaylik, arbitraj qiluvchining 1 000 000 AQSh dollari bor. Birjada quyidagi kurslar mavjud:

- USD/EUR - 0.90 (ya'ni 1 USD - 0.90 EUR)
- EUR/GBP - 0.80 (ya'ni 1 EUR - 0.80 GBP)
- GBP/USD - 1.45 (ya'ni 1 GBP - 1.45 USD)

Hisob-kitob jarayoni:

1. 1 000 000 USD - 900 000 EUR (USD/EUR orqali)
2. 900 000 EUR - 720 000 GBP (EUR/GBP orqali)
3. 720 000 GBP - 1 044 000 USD (GBP/USD orqali)

Natijada 1 044 000 USD hosil bo'ladi, ya'ni arbitraj qiluvchi 44 000 USD sof foyda oladi.

Vaqt arbitrajining mohiyati shundaki, bu usulda valyutani bir vaqtning o'zida emas, balki turli vaqt davrlarida sotib olish va sotish orqali foyda topiladi. Vaqt arbitraji bir xil valyutani hozirgi kunda (spot kursi bo'yicha) sotib olib, uni kelajakda (forward yoki fyuchers shartnomasi orqali) yuqoriroq narxda sotishdan iborat strategiyadir.

Uning asosida spot kurs va forward kurs o'rtasidagi farq yotadi. Agar kelajakdagi forward kursi hozirgi spot kursidan yuqori bo'lsa, investor "sotib olish – keyin sotish" orqali foyda oladi. Aksincha, forward kursi past bo'lsa, investor "avval sotish – keyin qayta sotib olish" orqali daromad qiladi.

Masalan, hozirgi spot kurs 1 USD — 12 000 so'm bo'lsa, 3 oylik forward kurs 1 USD — 12 200 so'm. Investor bugun 1 mln USD sotib olsa, xarajat 12 mlrd so'm bo'ladi. 3 oydan keyin forward shartnomasi orqali 12 200 so'mdan sotadi, ya'ni 12,2 mlrd so'm oladi. Natijada 200 mln so'm sof foyda oladi.

Shuningdek, tahlillar shuni ko'rsatadiki, valyuta arbitraji va hedjirlash ko'pincha chalkash tushuniladi. Aslida ular bir-birini to'ldiruvchi, ammo maqsadi jihatidan farqli mexanizmlardir:

- Arbitraj — kurs tafovutidan foyda olishga qaratilgan qisqa muddatli operatsiya.
- Hedjirlash — valyuta kursi o'zgarishidan kelib chiqadigan risklardan himoyalanişga qaratilgan uzoq muddatli mexanizm.

Shunday qilib, arbitraj operatsiyalari banklar daromadini oshirsa, hedjirlash barqarorlikni ta'minlaydi. Ularni birgalikda qo'llash banklarning risklarni boshqarish siyosatini kuchaytiradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Bizning tahlillarimiz shuni ko'rsatadiki:

- Valyuta kurslari o'zgarishi natijasida qisqa muddatli arbitraj imkoniyatlari tez-tez yuzaga keladi, biroq ularni samarali amalga oshirish uchun banklarda zamonaviy texnologiyalar va tezkor axborot tizimlari bo'lishi zarur.

- Banklar arbitraj orqali qisqa muddatli foyda olgan bo'lsalar-da, barqaror daromad manbai sifatida uni hedjirlash va boshqa risklarni boshqarish vositalari bilan uyg'unlashtirish zarur.

O'tkazilgan tahlillar natijasida quyidagi ilmiy va amaliy xulosalarga kelindi:

- Valyuta arbitraji tijorat banklari uchun qo'shimcha daromad manbai bo'lib, valyuta bozoridagi muvozanatni ta'minlashda ham muhim rol o'ynaydi.

- O'zbekiston sharoitida arbitraj imkoniyatlari milliy valyuta kursining erkin shakllanishi bilan bevosita bog'liq.

- Arbitraj operatsiyalarini samarali qo'llash uchun banklarda ilg'or texnologiyalar, tezkor axborot tizimlari va xalqaro savdo platformalariga kirish imkoniyatlari zarur.

- Arbitraj va hedjirlash mexanizmlarini uyg'un qo'llash tijorat banklari daromadlarini oshirish bilan birga moliyaviy barqarorligini ta'minlaydi.

- Kelgusida O'zbekiston tijorat banklari uchun xalqaro moliya bozorlariga yanada chuqur integratsiya qilish arbitraj operatsiyalarini kengaytirish va bank tizimining raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Hull, J. C. (2012). *Options, futures, and other derivatives* (8th ed.) Pearson Education.
2. Krugman, P., & Obstfeld, M. (1999). *International economics: Theory and policy* (5th ed.). Addison Wesley.
3. Madura, J. (2020). *International financial management* (14th ed.). Cengage Learning.
4. Sh.Abdullayeva (2017). *Bank ishi: O'quv qo'llanma*. Toshkent: Iqtisodiyot. Moliya.
5. Xodjayev, Sh. (2019). *Xalqaro moliya va valyuta-kredit munosabatlari*. Toshkent: Iqtisodiyot. Moliya.

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 2

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100